

Ontvangen Literatuur

Haviken rond Amsterdam, een onderzoeksverslag door Fons Bongers, gepubliceerd in *tussen Duin & Dijk*, het orgaan van de samenwerkende natuurorganisaties in Noord-Holland, jrg. 15 (3) 2016

Samengevat door Paul Keuning

Havik op prooi, gemaakt in vogelhut

Bertus van den Brink

Een duik in de tijdschriften:

Was de havik in 1981 nog een echt zeldzame soort als gevolg van het, onder andere bij Philips Duphar in Amsterdam-N geproduceerde landbouwgif. De geloosde afvalstoffen van die fabriek werden in de Volgermeerpolder bij Durgerdam gedumpt. Dat gebied veranderde in een vloeibare gifbelt, die alleen nog beheersbaar gehouden kon worden door er een damwand omheen te leggen en het met zand af te dekken. Het verbod op de giftigste bestrijdingsmiddelen heeft ertoe bijgedragen, dat er in de door Bongers geïmplementeerde telling van 2015 een kleine 30 broedgevallen van de havik in de omgeving van Amsterdam waren, waarvan er 23 succesvol waren. Eigenlijk vreemd, want als je de havik in de ANWB-vogelgids van Europa opzoekt, staat er heel duidelijk *'Broedt in bossen'*. Behalve de

drie broedgevallen in het Amsterdamse Bos, houden de haviken rond Amsterdam zich niet aan dat voorschrift.

De populatie-ontwikkeling na 1980 van de soort zorgde er voor dat de havik ook ging broeden in populierenbomen en in opgeschoten moerasbos, waar de rietcultuur in verval kwam. De havik is een uitgesproken standvogel, jarenlang blijven ze hun broedgebied trouw. Daarbij wisselen buizerd en havik in een volgend jaar nogal eens van nest. Haviken tolereren geen soortgenoten binnen 800 meter van hun nest. En opvallend is dat broeden en jachtgebied van de haviken in de buurt van Amsterdam soms wel vijf kilometer uit elkaar liggen, terwijl die afstand in de bosgebieden in het oosten van het land ongeveer 1100 meter bedraagt. Wat betreft de boomkeuze, waar

een havik zijn nest bouwt, is hij niet kieskeurig. Als het maar om een grote, stevige boom gaat.

Haviken broeden tot nu toe alleen langs de randen van de stad. Terwijl jagende sperwers langs de grachten gemeengoed zijn geworden, moet het eerste broedgeval in het Vondelpark van de havik nog plaats vinden. Het is waarschijnlijk een kwestie van tijd voordat ze doorschuiven naar de parken dichterbij het centrum.

Aangetroffen voedselresten op het nest: (jonge) kraaien, kauwtjes, veel duiven in alle soorten en maten (holenduif, houtduif, turkse tortel, post- en sierduif). Ook de bruine rat en het konijn staan geregeld op het menu, zeker op plaatsen waar ze in redelijke dichtheid voorkomen, zoals op de Diemerzeedijk.

Brandgans, alert als altijd

Bert Roelofs

Andere door de havik geslagen vogelsoorten waren: ekster, fuut, grote bonte specht, halsbandparkiet, houtsnip, kokmeeuw, wilde eend, krakeend, merel, pimpelmees, ransuil, spreeuw en gaai.

Vervolging? Ja, ook in de buurt van Amsterdam komt dat voor; bij één nest werden de resten van twee geschoten buizerds aangetroffen.

Bij het doorzoeken van het Amsterdamse Bos hoorde de auteur een aantal keren luid en aanhoudend, de alarmroep van de havik. Toen hij nog eens goed keek, bleek het geluid niet van een havik te komen, maar van een vlakbij broedende zanglijster. In juni deed diezelfde zanglijster perfect de bedelroep van de jongen na. Word je mooi in de luren gelegd!

Wat was er nog meer interessant in de vogelbladen?

De DompHoorn jrg. 50 (2) maart 2016. Tijdschrift van Natuur- en Vogelwacht 'De Vijfheerenlanden' D. Kerkhof doet verslag van het symposium ter gelegenheid van 50 jaar Natuur- en Vogelwacht De Vijfheerenland. Drie voortrekkers van deze natuurvereniging werden koninklijk onderscheiden.

De DompHoorn jrg. 50 (3) sept. 2016. In Vijfheerenland werd vijftig jaar Natuur- en Vogelwacht gevierd met fietstochten, een open dag op 1 oktober en een fotowedstrijd. De natuurwacht laat, samen met de Natuur en Milieufederatie Zuid-Holland duidelijk zijn stem horen wanneer het om het afschot van winterganzen gaat. Maar ook is ze gesprekspartner wanneer het gaat om de gevolgen voor de natuur bij de verbreding van de A-27 en ze adviseert de beheerders van de Lekwaterwaarden. Ooievaars: met het nest vlakbij Natuurcentrum De Schaapskooi ging het niet goed, dat krijg je soms met jonge ouders. Op vier andere nesten zijn tien jongen uitgevlogen.

Wat er nog meer in de tijdschriften stond

Tussen Duin & Dijk jrg. 15 (3) 2016. Samenwerkende Flora en Fauna-organisaties in N-H. M. Platteeuw et al 'Broedvogels van het stedelijk gebied van Alkmaar', waar de merel nu de lijst aanvoert en de huismus uit de toptien is verdwenen.

Dutch Birding jrg. 38 (5) 2016. Tijdschrift over palearctische vogels. A. Corso et al. 'Geographical plumage variation in Lesser Kestrel' N. van Duivendijk 'Identification of first-year Oriental Turtle Dove'. A. Mahabal et al. 'How common is albinism really? Kleurverschillen bij vogels in India nader bekeken'. Er wordt onderscheid gemaakt tussen albino, wat maar zelden voorkomt, omdat vogels met deze kleurafwijking niet oud worden. En verder leucisme, 'progressive greying, bruine verkleuring, dilutie (opgebleekt), melanisme en ino. Een goede determinatie kan je niet op uiterlijke kenmerken baseren, daarvoor moet je de fysiologische achtergrond kennen. Verder staat dit nummer weer boordevol met opmerkelijke waarnemingen, zoals de woes-

tijngrasmus die in november 2015 op West-Terschelling verzeild was geraakt.

Dutch Birding jrg. 38 (6) 2016. G. Rodriguez en J. Elorriaga 'Determinatie van rüppells gier en witruggier', de eerste wordt regelmatig in Spanje waargenomen, de witruggier komt daar als dwaalgast langs. Herkenning en onderscheid met de vale gier is bij juveniele exemplaren lastig. L. Edelaar en E.B. Ebels zagen een Thayers meeuw bij Egmond en Bergen in april 2015, een zeldzame dwaalgast uit arctisch Canada. Reist u binnenkort af naar Chili, dan kan het nuttig zijn om u te verdiepen in de kenmerken van de pincoyastormvogeltjes, lees het artikel van S. Howell.

Fitis jrg. 52 (2) maart 2016. VWG Zuid-Kennemerland F. Cottaar 'Houtrakkerbeemden bewijst waarde voor watervogels'. U weet toch wat beemden zijn? Het is vlak, waterrijk (wei-) land. De Houtrakkerbeemden liggen ten Oosten van Spaarndam, een weidegebied waar het beheer nog niet vast ligt. Een extra reden om het belang van dit gebied voor vogels aan te tonen. Voor watervogels als lepelaar, blauwe reiger en veel ganzen- en eendensoorten was het hier goed toeven. Staatsbosbeheer, doe wat met deze aanbeveling en stel een goed beheersplan op en zorg voor een constant hoog grondwaterpeil! T. van den Boomen 'Broedvogels van de Hekslootpolder'. Toe- en afname van groepen vogels tussen 1985 en 2015. F. vd Berg Haarlems Dagblad 'Meer vogelbotsingen op Schiphol' Oorzaak: muizenplaag, die meer vogels aantrekt.

Fitis jrg. 52 (3) sept. 2016. J. Kuys constateert dat de recreatiedruk in de Vosse- en Weerlanerpolder fnuikend is voor de weidevogels. N. Graafsma 'Recordjaar voor oeverzwaluwen: meer dan 200 nesten'. E. v. Huijssteeden organiseerde met de vervolgcursus een slaaptelling van meeuwen op De Mooie Nel, een plas bij Spaarwoude. J. Meijer 'Hekslootpolder belangrijk voor vogels'. Jaarrondtellingen in 2013, 2014 en 2015. J. Kuys 'Minstens vier broedparen geoorde fuut in het Vogelmeer in de Kennemerduinen!' Big Day 2016: met 159 soorten een nieuw dagrecord op 6 mei. J. Kuys 'In Landje van Gruijters werd nieuw kluteneiland aangelegd'.

De Kieft jrg.40 (3) sept. 2016 Vogelbeschermingswacht 'Zaanstreek'. Ed Staats, bestuur. Ron van 't Veer is de nieuwe voorzitter van de Poelboerderij. Ico van Dijk 'Meldpunt vogelverstoringen in de Zaanstreek stuit op juridische bezwaren, die samenhangen met de wet op de privacy'. M. Roos 'Verslag huiszwaluwentelling 2015: ruim 20% meer bezette nesten'. B. v. Duin. 'Weidevogelbescherming in 2015 op weilanden maatschap Al en de Krommenieër Woudpolder': het was een topjaar, maar met 46% predatie werd ook een bedrevend resultaat bereikt. G. Bochém 'Dertig jaar vogels ringen op Vlieland'. Gegroeid vanuit regelmatige bezoeken, helpen enkele ringers van de Zaanstreek jaarlijks mee met het ringwerk op Vlieland. Ed Staats 'Oprichting landschapsbeheergroep vanuit het nieuw in te richten Fort bij Krommeniedijk'.

De Kruisbek jrg. 59 (2) april 2016. Vogelwacht Utrecht. Jan van der Winden 'De purperreiger in de Vechtplassen'. Rond de honderd broedpaar is gevestigd in de Oostelijke Vechtplassen: Naardermeer, Breukeleveen en de Loenderveense Plas. Interessant artikel over het foerageer- en trekgedrag van deze slanke moerasreiger. Vogelwacht Utrecht gaat zenderproject van purperreigers financieel steunen, waardoor we nog meer te weten komen over de trek naar Afrika en hun verblijf daar. R. van der Kraats fotografeerde vanaf een drijfhut en legde zo in de Eempolder de balts van een futenpaar prachtig vast. R. Tolman zijn kwantitatieve gegevens uit 1950 over de weidevogelfauna in de Eempolders leveren een nostalgisch overzicht op over bijvoorbeeld de kempmaan: '60 á 70 hanen hadden hun toernooivelden vooral langs de oevers van de waaien. Jammer dat ze nog steeds worden gevangen ten behoeve van dierenparken en voor consumptie'.

Limosa jrg. 89 (2). Tijdschrift van de Ned. Ornithologische Unie en Sovon - vogelonderzoek. C. Heunks et al. 'Duikers ontrafelen geheimen van overwinterende brilduikers in de Veluwerandmeren'. Wat maakt de randmeren nu zo aantrekkelijk voor brildui-

kers? Tellingen vanaf de kant hebben in de winters van 2008/09 tot en met 2013/14 aangetoond waar concentraties van brilduikers voorkwamen. Op die plaatsen hebben duikers met zuurstofflessen bodemonsters uit het water gehaald. Het bleek dat op de ondiepere delen van het water veel kranswieren en fonteinkruid voorkomen. De verdikkingen in het wier, bulbillen genaamd, vormen een zetmeelrijke voedselbron. Daarnaast eten de gemiddeld 1200 aanwezige brilduikers in de winter dierlijk voedsel in de vorm van korfmosselen, dansmuglarven en slakken. N. Huig et al. onderzochten waarom zilvermeeuwen in bepaalde periodes van het jaar naar de stad Den Haag trekken voor aanvulling op hun voedsel. Het lijkt dat dit vooral gebeurt tijdens en vlak na de broedperiode. Dan zoeken ze extra voedsel tussen het stadsafval voor de jongen. Jeroen Nienhuis onderzocht de terreinkeuze van regenwormen-etende kokmeeuwen: de meeuwen komen vooral aan hun trekken als het net geregend heeft. G. Gerritsen 'Muizen etende grote zilverreigers in de polder Mastenbroek in 2007-2015.'

Sovon-Nieuws jrg. 29. Vogelonderzoek Nederland K. Koffijberg en V. de Boer tonen aan dat het aantal van overzomerende ganzen vooral na 2000 toegenomen is. Dat geldt vooral voor de brandgans, maar ook voor de grauwe gans, de Canadese gans, de kolgans en de nijlgans. De trend voor de wilde eend als broedvogel is dalend, terwijl die voor de kraakeend meer dan vervijfvoudigd is.

Tringiaan jrg. 39 (3) sept. 2016. VWG Schagen en omstreken. D. v. Lunsen 'Rapport Zwanenwater 2015', de ruigte- en bosminnende soorten als braamsluiper, grasmus en sprinkhaanzanger doen het goed. H. Wolfwinkel 'Telling zomergasten 2016' Rond Schagen werden bijna 4000 grauwe ganzen geteld, tegen vorig jaar 2700. De brandgans ging in aantal wat achteruit.

Vanellus jrg 69 (4). Bond van Friese Vogelwachten. Ameland, waar de weidevogels het moeilijk hebben en de struweelvogels op winst staan.

Kemphaan

Jaap Bikker

Het Vogeljaar jrg. 64 (3) 2016. Tijdschrift voor vogelstudie en vogelbescherming M. Boer 'De Nederlandse vogelfamilies', deze aflevering gaat over de zeevogels: alken, duikers, jagers, stormvogels en de jan-van-gent. Henk van der Kooij 'De broedseizoenen 2014 en 2015 van de purperreiger in Nederland'. Het afgelopen jaar (2015) waren er twaalf procent minder broedgevallen dan in het jaar daarvoor. Dat was ook in onze omgeving te zien: de vliegtuigtelling, die jaarlijks half juni boven het Naardermeer gedaan wordt, leverde 46 nesten op, tegen 76 in 2014. De ganzenvraat in de Waterleidingplas maakt het, volgens van der Kooij, onwaarschijnlijk dat de purperreiger daar terugkeert. Dirk Prop deed de tellingen in de Breukeleveense Plas. Met de in 2014 opgehangen cameravallen werd gehoopt een antwoord te vinden op de predatie (door vossen?) van jonge purperreigers. Maar de hele (boomnest)kolonie, waar de camera's (betaald met ondersteuning van onze VWG) op gericht waren, bleek verhuisd naar het baggerdepot langs het Tienhovenskanaal. Daar broedden 41 paar in 2014 en op 5 juni 2015 al zeker 52 paar. Het Noordhollandse Vechtplassengebied (Naardermeer en Breukeleveen) was goed voor zestien procent van alle broedgevallen in ons land.